

EPISCOPUL GOBLIN, IMPORTANTĂ PERSONALITATE ECLEZIASTICĂ ȘI POLITICĂ A TRANSILVANIEI SECOLULUI AL XIV-LEA

Răzvan Mihai NEAGU*

Scurt eseu bibliografic

Personalitatea episcopului Transilvaniei, Goblin a făcut obiectul studiilor istoricilor germani și maghiari, dar mai puțin a celor români. Astfel, numele episcopului este menționat în monumentală arhondologie a episcopilor catolici, elaborată de Konrad Eubel în 1913. Aspecte relevante din viața lui Goblin sunt prezentate de istoricul și episcopul sas Frierich Teutsch în lucrarea sa dedicată istoriei bisericii sașilor din 1921. În opinia noastră, cea mai pertinentă prezentare a lui Goblin a fost elaborată de istoricul maghiar Temesváry János, care analizează biografiile episcopilor Transilvaniei în Evul Mediu, lucrare apărută la Cluj în 1922. Mai recent, numele lui Goblin apare în teza de doctorat a lui Adinel Dincă apărută în 2008, în enciclopedia clericilor maghiari a lui Ferenczi Sándor din 2009, precum și într-o lucrare a actualului arhiepiscop catolic de Alba Iulia, Jakubinyi György, din anul 2010. Acestea consemnează parțial activitatea ecleziastică a lui Goblin, insistând mai puțin sau deloc pe contextul epocii în care acesta s-a manifestat. Prezentul studiu își propune să-l încadreze pe Goblin în contextul politic în care și-a desfășurat pastorația, determinat de ultimii ani ai domniei lui Ludovic I de Anjou și cei ai domniei reginei Maria, precum și de sfârșitul epocii avignoneze a papalității, pontificatul lui Grigore al XI-lea. Considerăm că aceste aspecte sunt deosebit de relevante pentru evoluția și activitatea lui Goblin și constituie firul principal al acestui material.

Originea și familia episcopului

Goblin a fost singurul sas care a avut acces la importanta demnitate ecleziastică de episcop al Transilvaniei. Numele acestuia, mai puțin întâlnit în onomastica transilvană, este de origine germană¹ și apare deseori în documente sub forma latinizată *Goblinus*. În ceea ce ne privește, am optat pentru utilizarea formei Goblin. După mutarea lui Dumitru la Zagreb, papa

* Colegiul Tehnic Turda; e-mail: neagurazvan10@yahoo.com.

¹ Dincă 2012, p. 36.

Grigore al XI-lea l-a numit episcop al Transilvaniei, pe parohul de Cristian, Goblin (1376-1386). Acesta s-a născut în jurul anului 1325 la Șura Mare (azi în jud. Sibiu)². Tatăl episcopului, Albert (Adalbert), avea o poziție de oarecare importanță în cadrul comunității săsești din Transilvania, prima sa mențiune fiind într-un document din 19 august 1365, prin care cele Șapte Scaune Săsești atribuiau satului Șeica Mică dreptul asupra morii construite acolo, drept pe care îl contestau comiții din Micăsasa. Cei chemați să judece acest litigiu au fost:

„comes Andreas de Mülbach regie maiestatis, comes Janus de Cybinio, iudices, comes Laurentius de Ruffo Monte, comes Andreas de Burkerperk, Albertus de Magno Horreo”³.

Numele tatălui episcopului apare într-o serie de acte privind diverse chestiuni litigioase în rândul comunității săsești din Transilvania, iar la 12 martie 1372 este menționat alături de alții:

„seniores omnium septem sedium sub nomine comes Andreas de Mülbach, comes Petrus de castro Sches, comes Nycolaus de Koçdat, comes Michael de Luschking, comes Laurentius de Ruffo monte, comes Hennynch de Schenk, comes Stephanus de Warasyo, comes Janusch de Cybinio, Albertus de Magno Horreo”⁴.

Goblin a avut șase frați (Leo, Emeric, Cristian, Ecaterina, Doroteea și Margareta⁵). Într-un document emis la Sibiu la 10 ianuarie 1378, tatăl episcopului este amintit ca: „Adalbertum de Magno Horreo, patrem praefati domini episcopi”⁶. La 7 martie 1378 într-un act emis la Alba Iulia, episcopul Goblin își menționează părintele ca fiind decedat: „Adalbertum patrem nostrum piae recodationis”⁷.

Despre episcopul Goblin se presupune că a avut pregătire universitară, deși nu există date clare în acest sens. Ne bazăm această aserțiune pe faptul că frații mai mici ai lui Goblin, Leo și Emeric, au avut pregătire universitară⁸, fiind puțin probabil ca primul-născut al familiei să nu fi avut parte de educație superioară corespunzătoare. O altă posibilă explicație este ascensiunea lui Goblin, care s-ar fi putut face remarcat tocmai datorită pregătirii sale intelectuale. Istoricul sas Friedrich Teutsch pledează pentru o pregătire universitară a lui Goblin, afirmând faptul că a avut gradul

² Temesváry 1922, p. 198; Ferenczi 2009, p. 51; Jakubinyi 2010, p. 24.

³ DRH C, XII, p. 440.

⁴ DRH C, XIV, p. 125.

⁵ Temesváry 1922, p. 199.

⁶ Ub. II, p. 481-482.

⁷ *Ibidem*, p. 486.

⁸ Leo este atestat student în 1375 la Universitatea Carolină din Praga, în 1377 la Universitatea din Viena, iar în 1385 la Universitatea din Bologna, unde dobândește titlul de doctor în drept canonic (Tonk 1979, p. 279). Celălalt frate, Emericus (Henricus) este atestat în 1389 ca student la Universitatea din Viena (Schrauf 1892, p. 10).

Episcopul Goblin, importantă personalitate ecleziastică și politică a Transilvaniei

de *baccalaureus in decretis*, dar nu oferă date convingătoare în acest sens⁹. Istoricul maghiar Tonk Sándor pledează și el pentru o posibilă pregătire universitară a lui Goblin, deși numele său nu apare în repertoriul studenților ardeleni din perioada medievală, pe care acest istoric l-a realizat¹⁰.

Un alt factor care a contribuit la remarcabila ascensiune a lui Goblin a fost poziția socială a familiei sale (a tatălui său) în cadrul comunității săsești din Transilvania.

Cariera ecleziastică

Goblin a îmbrățișat cariera clericală. El este atestat documentar pentru prima dată la 16 iunie 1349, ca paroh de Șelimbăr. Astfel, într-un act prin care Cristian, decanul de Sibiu adjuca în favoarea lui Ștefan, parohul din Cisnădie, niște dijme este menționat și „dominum Goblinum plebanum de Schellenberg”¹¹. Prima mențiune a lui Goblin este legată de implicarea sa într-un proces cu parohul de Cisnădie, care l-a acuzat că și-a însușit pe nedrept o serie de dijme de pe teritoriul său. Litigiul ajuns în fața lui Cristian, decanul de Sibiu, a fost soluționat în favoarea parohului de Cisnădie, finalul actului mai sus menționat prezentând o soluție dură pentru viitorul episcop al Transilvaniei:

*„Ipsi vero domino Goblino et ecclesiae suae et omnibus aliis plebanis successoribus suis praesentium vigore perpetuum silentium imponimus decimis pro eisdem”*¹².

Ulterior, Goblin a devenit paroh de Cristian (azi în jud. Sibiu), unde este atestat la 1 decembrie 1372: „dominum Goblinum, plebanum de Insula Cristiani”¹³. Cariera ecleziastică a preotului sas atinge apogeul în anul 1376, când a fost numit episcop al Transilvaniei.

Numirea în fruntea episcopiei Transilvaniei

Numirea lui Goblin la conducerea episcopiei Transilvaniei este atestată de un document papal emis de cancelaria lui Grigore al XI-lea la 5 mai 1376 la Avignon¹⁴. În actul de numire papa afirma, referindu-se la alegerile episcopale din Transilvania: „la biserica Transilvaniei, în care nu s-a putut și nici nu se poate, de data aceasta, amesteca nimeni în afară de noi”¹⁵. Este o declarație fermă, prin care papa își rezervă dreptul a-l numi pe episcopul de Alba Iulia, aceasta constituind o practică obișnuită a papalității

⁹ Teutsch 1921, p. 98.

¹⁰ Tonk 1979, p. 126.

¹¹ Ub. II, p. 58.

¹² *Ibidem*, p. 59.

¹³ DRH C, XIV, p. 283.

¹⁴ Eubel 1913, p. 492; Teutsch 1921, p. 113.

¹⁵ DRH C, XV, p. 35.

avignoneze, care se substituie capitlurilor catedrale în alegerea ierarhului local. Papii de la Avignon au avut o viziune centralizată de guvernare a bisericii, orice numire în demnitățile ecleziastice trebuind să treacă prin filtrul curiei avignoneze.

Grigore al XI-lea îl caracterizează pe noul episcop:

„rânduit în tagma preoției, înzestrat cu învățătură, împodobit cu viață și purtări cinstite, prevăzător în cele duhovnicești și plin de grijă în cele lumești și însemnat prin vrednicia multor altor virtuți”¹⁶.

Ca urmare a acestor calități papa declară că:

„te numim cu sfatul acestor frați (cardinalii) și din puterea <noastră> apostolică, pe tine-care datorită vredniciei tale, ești pe voia noastră și a zișilor frați”¹⁷.

Așadar alegerea lui Goblin este produsul voinței papale, care se întinde astfel, până la marginile estice ale creștinătății apusene, Grigore al XI-lea continuând politica predecesorilor săi francezi, în sensul unei mai puternice centralizări a mecanismelor de guvernare ale bisericii. Precizăm că Goblin provenea din altă dieceză, decât cea în care a fost numit episcop. Astfel, el era de pe teritoriul prepoziturii libere a sașilor de la Sibiu, unitate ecleziastică distinctă de episcopia transilvană și chiar concurentă a acesteia, plasată, din punct de vedere canonic, sub arhiepiscopia de Strigونیu¹⁸.

Rațiunile unei astfel de numiri făcute, cel mai probabil, cu asentimentul regelui Ludovic de Anjou, țin de un calcul politico-strategic al monarhului angevin, care își dorea stingerea deselor conflicte între capitlurile săsești și episcopia Transilvaniei, în contextul relațiilor tensionate dintre Ungaria și Țara Românească¹⁹. În prima parte a anului 1376 palatinul Ungariei, Nicolae de Gara a cucerit cetatea Severinului, aflată în posesiunea domnilor munteni²⁰.

Din punct de vedere al contextului politic, numirea lui Goblin a survenit într-un moment agitat al relațiilor dintre Ludovic I de Anjou și domni de la Argeș. După moartea lui Vladislav Vlaicu, la începutul domniei lui Radu I (prima jumătate a anului 1377) a avut loc o confruntare ungaro-valahă²¹.

Monarhul angevin nu a renunțat la intențiile sale față de Țara Românească și a continuat să facă pregătiri în vederea întăririi zonei de graniță. Semnificativ în acest sens este faptul că la 19 noiembrie 1377 (la un

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Pentru detalii despre organizarea ecleziastică a sașilor, a se vedea Philippi 1991, p. 13-34.

¹⁹ Dincă 2008, p. 308.

²⁰ Rezachevici 2001, p. 73-74.

²¹ *Ibidem*, p. 76.

an de la numirea lui Goblin) Ludovic I aflat la Zvolen a întărit orașului și scaunului Brașov vechile drepturi și libertăți, inclusiv subordonarea a 13 sate față de oraș, ca răsplată pentru construirea de către brașoveni a unei noi cetăți de piatră la Bran. Locul nu a fost ales deloc întâmplător, în zonă fiind granița ungaro-valahă²². Intențiile regelui ungar erau, în mod cert, de natură războinică, după cum mărturisește chiar monarhul: „dacă Țara Românească, cu voia lui Dumnezeu, va ajunge, precum tragem nădejde, în puterea noastră”²³.

Gesturile de bunăvoință ale regelui față de comunitatea săsească erau interesate de obținerea susținerii acesteia în vederea unui virtual conflict cu tânărul stat de la sud de Carpați. În acest context numirea lui Goblin la conducerea diecezei Transilvaniei capătă profunde valențe politice.

Activitatea episcopului Goblin

Istoricul Temesváry János afirmă că regele Ungariei l-a trimis la Avignon pe proaspătul episcop, unde a petrecut câteva săptămâni și a achitat taxa *annatus* la 14 mai 1376 aferentă scaunului episcopal al Transilvaniei, în valoare de 1500 florini²⁴. La întoarcerea de la curtea papală, Goblin a primit o misiune de la Grigore al XI-lea, să se îngrijească de numirea clericului Frederic, fiul cavalerului Ioan de Scharfeneck, într-un canonicat și o prebendă a bisericii din Speyer²⁵.

Goblin a primit din partea papei la 15 mai 1377, o serie de privilegii, cum ar fi îngăduința de a ține liturghia înainte de zorii zilei și dreptul de a numi patru canonici cu prebende aferente în Biserica Transilvaniei²⁶.

În exercitarea atribuțiilor episcopale, Goblin a fost ajutat de Ladislau, arhidiaconul de Ozd, care a îndeplinit funcția de vicar general al episcopului Transilvaniei²⁷ între 1377 și 1390²⁸. Pentru părțile de peste Meseș (Transilvania de Nord), vicar al episcopului Goblin a fost Nicolae, arhidiaconul de Solnoc, atestat în 1377²⁹. Goblin a promovat o politică de sprijinire a autorității regale, fapt confirmat de bunăvoința arătată acestuia de Ludovic de Anjou, care la 1 iunie 1377 confirma episcopiei și capitlului

²² Binder 1995, p. 267.

²³ DRH C, XV, p. 345.

²⁴ Temesváry 1922, p. 204.

²⁵ DRH C, XV, p. 43.

²⁶ Teutsch 1921, p. 115; DRH C, XV, p. 198-204.

²⁷ Într-un document din 23 august 1377 emis la Alba Iulia, Ladislau se intitula: „*magister Ladislaus, archidiaconus de Ozd, v<enerabilis in> Christo patris, domini Goblini, divina providencia <et> sedis apostolice gracia, episcopus Transsilvani, vicarius generalis*” (DRH C, XV, p. 308).

²⁸ Dincă 2008, p. 163.

²⁹ „*Magistri Nicolai, archidiaconi de Zonuk, vicarii dicti nostri episcopi, de ultra Mezes*” (DRH C, XV, p. 308).

transilvan dreptul de judecată asupra iobagilor sau românilor lor, cerând voievodului Transilvaniei, Ladislau, să nu încalce această poruncă³⁰. Regele l-a sprijinit pe episcop inclusiv în chestiuni funciare, în legătură cu achizițarea unor moșii de către unii nobili, în dauna episcopiei. Astfel, la 23 iunie 1379 Ludovic de Anjou i-a oprit pe Petru și Absalon, fiii lui Nicolae, locuitori ai satului Totoi, să mai revendice pătrimea moșii Păgida, Gâmbaș, Ciumbrud și Kereg, care se aflau în stăpânirea bisericii transilvane³¹.

La aceeași dată monarhul angevin l-a oprit pe Ștefan, fratele lui Balad de Chendu Mic, de a se mai judeca cu episcopul Goblin, pentru moșia Lopadea³². În ultimul an de domnie (1382) regele Ludovic i-a donat lui Goblin și fraților săi domeniul regal de lângă Ticușu Nou (comitatul Târnava)³³.

La 14 martie 1382, regele Ludovic a interzis negustorilor străini tranzitul de mărfuri de la Sibiu în Țara Românească. Cei care nu se supuneau acestei măsuri urmau să fie pedepsiți prin confiscarea mărfurilor de către Goblin, episcopul Transilvaniei³⁴. În acest mod, ierarhul de la Alba Iulia a fost însărcinat de rege să vegheze la respectarea unei porunci dată de acesta³⁵. De ce a fost ales tocmai episcopul Transilvaniei este ușor de intuit. Goblin era sas și cunoștea perfect realitățile din Scaunul Sibiului, unde a funcționat anterior ca preot. Cu toate acestea, Ludovic I s-a arătat intransigent față de episcopul Transilvaniei, dacă acesta atingea interesele regale. Astfel, fidel politiciii sale de sprijinire a dezvoltării orașelor, regele Ungariei i-a poruncit lui Goblin la 8 mai 1379 să respecte scutirea de vămi acordată negustorilor din Cluj pe drumul de la Baciul Almaș și Huedin³⁶. La aceeași dată regele l-a îndemnat pe episcopul Transilvaniei să nu ia de la clujeni dijma într-un mod necuvenit și la locuri nepotrivite³⁷. Aceste măsuri luate de Ludovic I arată faptul că bunăvoința regală față de Goblin avea o limită, în sensul în care dacă episcopul aducea atingere intereselor regale, atunci el era imediat oprit. Relația dintre rege și episcopul Transilvaniei poate fi surprinsă și în contextul izbucnirii marii schisme a Occidentului (1378), când Ludovic I de Anjou și-a impus politica de forță asupra capitlului de la Alba Iulia. Astfel, la 6 decembrie 1378 monarhul s-a adresat din Vișegrad lui Goblin, solicitându-i să acorde toate veniturile arhidiaconatului de Dăbâca magistrului Ioan de Katha:

³⁰ *Ibidem*, p. 244-245.

³¹ *Ibidem*, p. 592-593.

³² *Ibidem*, p. 594-595.

³³ Temesváry 1922, p. 207.

³⁴ DRH D, I, p. 114.

³⁵ Dincă 2008, p. 309.

³⁶ Ub. II, p. 504; Teutsch 1921, p. 114; DRH C, XV, p. 561-562.

³⁷ Ub. II, p. 503; DRH C, XV, p. 562-564.

„prin scrisoarea de față vă facem cunoscut că noi am hotărât să încredințăm ocrotirea, cârmuirea și culegerea foloaselor arhidiaconatului de Dăbâca, precum și ale canonicatului și a ale prebendei - rămase vacante prin trecerea venerabilului întru Hristos părinte, a domnului Toma, episcopul <ales> de Cenad, la acea biserică - credinciosului nostru slujitor, magistrului Ioan de Katha, purtătorul acestor <rânduri>, până la numirea la acestea, ce se va face de către scaunul apostolic pe seama omului nostru anume rânduit pentru aceasta”³⁸.

Prin intermediul acestei porunci regele încălca drepturile și libertățile episcopiei Transilvaniei, impunându-și direct un candidat la un post de canonic și arhidiacon. Gestul regelui comportă două explicații: *primo*, dorința monarhului a putut fi impusă în contextul unei politici obediente a episcopului Goblin, *secundo*, Ludovic a speculat faptul că în anul 1378, după moartea lui Grigore al XI-lea, Occidentul a avut doi papi (Urban al VI-lea la Roma și Clement al VII-lea Avignon).

După moartea lui Ludovic I de Anjou (10 septembrie 1382) Goblin a fost un susținător fidel al fiicei fostului monarh, regina Maria, de a cărei bunăvoință a și beneficiat. La 1 iunie 1383 regina i-a donat lui Goblin și fraților săi domeniul Amnaș împreună cu satele dependente Săliște, Galeș, Vale, Sibiel și Fântânele³⁹. În legătură cu acest fapt, regina Ungariei preciza motivul donației „*pro fidelibus servitiis praedictorum domini Goblini episcopi et fratrum suorum*”⁴⁰. Interesant în legătură cu satele donate episcopului este că documentul regal le numește *villis Olachalibus* (sate românești) atestându-se astfel locuirea preponderent românească a acestora.

La 19 iunie 1383 regina Maria ordona capitlului din Oradea să-și trimită oamenii de mărturie la delimitarea hotarelor satelor donate episcopului Goblin și fraților săi⁴¹. Porunca regală a fost respectată și la 22 iulie 1383 capitlul din Oradea confirma reginei Maria faptul că episcopul Goblin și frații săi au fost puși în stăpânirea moșiei donate de aceasta⁴².

La 23 august 1383 regina Maria confirmă printr-un act solemn, donația inițială pentru Goblin și frații săi, dar și actele capitlului din Oradea emise anterior pentru acțiunea de punere în posesie și delimitare a hotarelor⁴³. Această donație arată apropierea episcopului Transilvaniei de curtea regală ungară, într-o perioadă tulbură generată de moartea regelui Ludovic I (1382).

³⁸ DRH C, XV, p. 516.

³⁹ Temesváry 1922, p. 208.

⁴⁰ Ub. II, p. 578.

⁴¹ *Ibidem*, p. 579-580.

⁴² *Ibidem*, p. 580-583.

⁴³ *Ibidem*, p. 583-585.

Episcopul Goblin s-a poziționat în tabăra reginei Maria, pe care a sprijinit-o, fapt pentru care aceasta l-a recompensat pe el și frații lui, cu o importantă donație funciară, care a fost confirmată încă o dată la 8 octombrie 1385 de un act emis de capitlul din Alba Iulia⁴⁴. Bunăvoința reginei Maria față de episcopul Transilvaniei a continuat; în ianuarie 1384, capitlului de Oradea i se cere clarificarea dreptului patrimonial și de patronaj al episcopului Goblin asupra domeniilor Stoiana (azi în jud. Cluj) și Păcureni (azi în jud. Mureș). Două luni mai târziu, Goblin și urmașii săi episcopi sunt întăriți în posesia domeniului Zalău⁴⁵. În luarea acestor decizii, în mod cert, a cântărit mult fidelitatea lui Goblin față de regalitatea ungară. Domeniile lui Goblin au crescut și prin donații de la persoane private. La 15 iunie 1382 conventul din Cluj-Mănăstur confirma faptul că Ecaterina, văduva comitelui Conrad din Sibiu, drept mulțumire pentru sprijinul pe care i l-a acordat în mod repetat, i-a donat sfertul așezării Cunța (azi în jud. Alba) ce îi revenea ei⁴⁶. Această donație arată relația privilegiată pe care Goblin o avea cu autoritățile din Scaunul Sibiului și cu elitele comunității săsești.

O altă donație în beneficiul episcopului și a fraților lui a avut loc la 20 mai 1383. La această dată conventul din Cluj-Mănăstur atesta faptul că nobilul Ioan de Alămor și frații săi au donat episcopului și fraților acestuia, moșiile Amnaș și Săliște (azi în jud. Sibiu) alături de bunurile care aparțin de aceste domenii⁴⁷.

Două documente din 1380 și 1383 relevă prestigiul de care se bucura Goblin în societatea transilvană a vremii, mai ales în cadrul comunității săsești. La 21 iunie 1380 juzii și jurații Scaunului Sibiului adevăresc înțelegerea dintre locuitorii din Vurpăr și cei din Roșia, cu privire la un pământ și la o moară, care a fost mijlocită de Goblin, episcopul Transilvaniei⁴⁸. Într-un document din 13 ianuarie 1383 emis la Cristian, Goblin apare din nou în poziția de mediator al unui conflict între obștea Scaunului Sibiului și românii din împrejurimi⁴⁹. Goblin a dorit să pună capăt acestui conflict într-un moment în care situația politică din Ungaria era una complexă, fapt generat de moartea regelui Ludovic I de Anjou, iar un eventual conflict între Scaunul Sibiului și români ar fi aruncat în haos zona săsească, în contextul unor relații delicate cu Țara Românească.

Goblin s-a remarcat și prin implicarea în viața comunității săsești din Transilvania, în cadrul căreia se bucura de un important capital de prestigiu, fiind consultat în diverse chestiuni. Astfel, la 9 noiembrie 1376 cele Șapte

⁴⁴ *Ibidem*, p. 599-600.

⁴⁵ Temesváry 1922, p. 208.

⁴⁶ Ub. II, p. 556-557.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 577-578.

⁴⁸ Ub. II, p. 529-531; DRH C, XV, p. 756-759.

⁴⁹ DRH D, I, p. 114-116.

Scaune Săsești au stabilit statutele breslelor din Sibiu, Sighișoara, Sebeș și Orăștie. Documentul care statuează acest regulament spune că respectivele statute au fost alcătuite „prin osebitele rânduieli și îndrumări ale preavrednicului de cinstire întru Hristos părinte, domnul Goblin, episcopul Transilvaniei”⁵⁰.

În acest mod episcopul Transilvaniei și-a adus contribuția la organizarea activității breslelor săsești. La 10 ianuarie 1378 autoritățile celor Șapte Scaune Săsești transcriau un act al regelui Ludovic de Anjou privind decizia de hotărnicie a unui pământ aflat în litigiu între satele Apoldu de Sus și Aciliu, potrivit căreia acel pământ trebuia să revină comunității din Apoldu de Sus. În documentul autorităților săsești se menționează că decizia în respectiva speță a fost luată „*de consilio et scitu venerabilis in Christo patris, prefati domini Geublîni episcopi*”⁵¹.

Se observă, așadar, că expertiza lui Goblin era cerută de autoritățile laice ale sașilor într-o speță de natură funciară. La 7 martie 1378 episcopul Goblin atesta hotărnicia pământului aflat în litigiu între satele Apoldu de Sus și Aciliu. Episcopul a decis ca respectivul pământ să treacă în stăpânirea comunității din Apoldu de Sus⁵², respectând astfel decizia luată de regele Ungariei.

Episcopii Transilvaniei s-au aflat într-un permanent conflict cu abația benedictină de la Cluj-Mănăștur. Aceasta era exemptă, adică era scoasă de sub jurisdicția lor, fapt care nu a convenit niciodată episcopilor de Alba Iulia. Această situație s-a perpetuat și în timpul lui Goblin. La 24 martie 1378, Ioan vicevoievodul Transilvaniei a cerut juzilor nobiliari din comitatul Cluj să cerceteze adevărul cu privire la distrugerea semnelor de hotar dintre moșiile Florești și Cluj-Mănăștur. În actul său vicevoievodul Transilvaniei menționa:

„Ni se spune în numele vrednicului de cinstire cuvios bărbat, al domnului frate Otto, abatele bisericii din Cluj-Mănăștur, că, după cum domnul abate a aflat, venerabilul întru Hristos părinte, domnul Goblin, episcopul <bisericii> Transilvaniei, s-a plâns maiestății regești cu privire la faptul că pomenitul domn Otto, abatele, a pus să fie stricate și nimicite toate semnele de hotar ce despart între ele moșia Feneș, a domnului episcop, și moșia Mănăștur, a sus-zisului domn abate, spre marea pagubă și încălcarea dreptului zisului domn episcop; totuși, în această privință, domnul abate ar fi cu totul nevinovat și curat”⁵³.

⁵⁰ DRH C, XV, p. 90.

⁵¹ *Ibidem*, p. 358.

⁵² *Ibidem*, p. 372-374; Ub., II, p. 485-486.

⁵³ *Ibidem*, p. 386.

Despre activitatea pastoral-eceziastică a lui Goblin nu au rămas prea multe documente. Se poate afirma că, după numirea în funcția episcopală, Goblin a încercat să se înconjoare de clerici sași, pe care i-a adus în anturajul său: fratele său Leo a devenit canonic al capitlului catedral și arhidiacon de Alba, iar Petru, parohul de Sighișoara, a ajuns capelanul său⁵⁴. Goblin a sprijinit activitatea ordinului paulin. În anul 1379 Goblin a pus bazele unei mănăstiri pauline la Tăuți, dedicată Fecioarei Maria⁵⁵.

Nu se știe cu exactitate când a murit Goblin. Cert este că în ultimul an al vieții sale (1386), Goblin este atestat ca episcop al Milcoviei⁵⁶. Cum niciun episcop nu putea deține două episcopate simultan se ridică problema acestei mențiuni a lui Goblin în noua calitate. În opinia noastră două explicații ar fi posibile. *Primo*, Goblin a fost transferat de papă într-un alt scaun episcopal. *Secundo*, dacă ne raportăm la vârsta episcopului (în 1386 avea 61 de ani) și dacă ținem seama că la conducerea episcopiei Transilvaniei el a avut un vicar, care îl ajuta la administrarea acesteia, este posibilă o retragere a sa de la conducerea diecezei ardelene și primirea unei eparhii *in partibus*, care asigura totuși un venit necesar traiului. În lipsa unor izvoare mai clare subliniem caracterul de ipoteză al acestor considerații.

Documentele arată că mai era în viață pe 27 martie 1386, însă la 28 mai 1386 deja urmașul său Emeric Czudar este pomenit în documentele oficiale⁵⁷. Așadar, episcopul Goblin a trăit 61 de ani. Goblin a fost ultimul episcop al Transilvaniei numit de un papă de la Avignon.

Recent doi istorici maghiari, Sárkadi Márton și Lővei Pál au descoperit la Alba Iulia (în 2010) un fragment de lespede funerară care înfățișează o figură de episcop cu mitră și cârjă episcopală. Pornind de la urmele de scriere, cei doi autori demonstrează faptul că fragmentul de calcar găsit în actualul palat episcopal de la Alba Iulia aparține episcopului Goblin⁵⁸.

Considerații finale

Goblin a fost singurul episcop sas al Transilvaniei, personalitate eceziastică marcantă a secolului al XIV-lea, apropiat al curții regale a

⁵⁴ Parohul de Sighișoara apare menționat într-un act din 8 octombrie 1385 ca: „Petrus plabanus de Seguswar specialisque capellanus venerabilis in Christo patris domini Goblini” (Ub. II, p. 599; Teutsch 1921, p. 115; Dincă 2008, p. 310).

⁵⁵ Ordinul Sfântului Paul, primul eremit (*Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae*) a fost creat în anul 1250 de fericitul Eusebiu, canonic de Strigoniu în cinstea Sfântului Paul de Teba (sec. IV). Acest ordin a cunoscut o deosebită popularitate în Ungaria medievală, iar în anul 1381 regele Ludovic I de Anjou a adus moaștele acestui sfânt de la Veneția în Ungaria [n.a.].

⁵⁶ Auner 1914, p. 80; Jakubinyi 2010, p. 44; Doboș 2010, p. 221.

⁵⁷ Temesváry 1922, p. 209.

⁵⁸ Sárkadi 2010, p. 184-185; Agrigoroaei 2013, p. 155-172.

Ungariei, atât în vremea regelui Ludovic I de Anjou, cât și a succesoarei sale regina Maria. Înainte de a fi numit episcop a fost paroh la Șelimbăr și Cristian. În 1376 a fost numit de papa Grigore al XI-lea, cu asentimentul regelui ungar, episcop al Transilvaniei. Goblin a dus o politică de sprijinire a intereselor regale în Transilvania, fiind recompensat cu domenii funciare.

Bishop Goblin of Transylvania, a Notable Ecclesiastical and Political Figure of 14th Century Transylvania

(Abstract)

Goblin was the only Saxon who had access to the important ecclesiastical dignity of bishop of Transylvania. He came from a family highly seen in the Saxon community from Transylvania, and he embraced the ecclesiastical career. Thus, in 1349, he was mentioned as being priest of Șelimbăr, and in 1372 he became parson of Cristian. Goblin's assignment at the leadership of the bishopric of Transylvania is attested in a papal document issued by the chancery of Gregory XI on the 5th of May 1376 at Avignon.

He shepherded the bishopric of Transylvania until 1386, appealing to a policy of supporting the royal authorities, both during the times of King Louis I of Anjou and of his successor, Queen Mary. Due to this standpoint, the bishop and his brothers were rewarded with financial grants. About Goblin's pastoral-ecclesiastical activity not many documents were preserved. However, it could be stated that, after his appointment in the episcopal position, Goblin tried to surround himself with clerical Saxons, whom he brought into his entourage: his brother, Leo, became canon of the cathedral chapter and archdeacon of Alba, while Peter, the parson of Sighișoara, became his chaplain.

While he was bishop of Transylvania, Goblin enjoyed great prestige in the Saxon community. In 1380 the magistrates of the Sibiu Seat legalized the agreement between the residents of Vurpăr and those of Roșia on a piece of land and a mill. This agreement was mediated by bishop Goblin. In a document of 1383 issued in Cristian, Goblin appears again as a mediator in a conflict between the Sibiu Seat and the Romanians from around. Goblin wanted to end this conflict at a time when the political situation in Hungary was a complex one, a fact generated by the death of King Louis I of Anjou. A possible conflict between the Sibiu Seat and the Romanians would throw into chaos the Saxon area in a context of delicate relations with Wallachia. Goblin was noted for his involvement in the life of the Saxon community of Transylvania where he had a great influence. Thus, in 1376 Goblin took part in drafting the statutes of the guilds in Sibiu, Sighișoara, Sebeș and Orăștie. Goblin lived 61 years and was the last bishop of Transylvania appointed by an Avignon pope.

Abrevieri bibliografice

- Agrigoroaiei 2013 - Vladimir Agrigoroaiei, *La pierre tombale d'un évêque suffragant d'Alba Iulia: Savlus († 1309/1310?) ou Benedictus († 1320)*, în *AUA*, 17/II, 2013, p. 155-172.
- Auner 1914 - C. Auner, *Episcopia Milcoviei în veacul al XIV-lea*, în *RC*, III, 1914, p. 60-80.

- Binder 1995 - Paul Binder, *Antecedente și consecințe sud-transilvănene ale formării Munteniei (sec. XIII-XIV)*, în *ActaH*, 5, 1995, p. 265-279.
- Dincă 2008 - Adinel Dincă, *Instituția episcopală latină în Transilvania (sec. XI/XII-XIV)*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2008.
- Dincă 2012 - Adinel Ciprian Dincă, *Antroponimie și etnie în Transilvania medievală (Epoca Angevină)*, în *AIIGB*, LI, 2012, p. 31-43.
- Doboș 2010 - Fabian Doboș, *Episcopia de Milcov (1227-1241)*, în Emilian Popescu, Mihai Ovidiu Cățoi (coord.), *Arhiepiscopia Dunării de Jos. Istorie Bisericească, Mistere Creștină și viață culturală, II. Creștinismul românesc și organizarea bisericească în secolele XIII-XIV. Știri și interpretări noi. Actele sesiunii anuale de comunicări științifice a Comisiei Române de Istorie și Studiu al Creștinismului Lacu-Sărat, Brăila, 28-29 septembrie 2009, Galați, 2010, p. 214-223.*
- DRH C, XII - *Documenta Romaniae Historica, seria C. Transilvania*, vol. XII, București, 1985.
- DRH C, XIV - *Documenta Romaniae Historica, seria C. Transilvania*, vol. XIV, București, 2002.
- DRH C, XV - *Documenta Romaniae Historica, seria C. Transilvania*, vol. XV, București, 2006.
- DRH D, I - *Documenta Romaniae Historica, seria D. Relații între Țările Române*, vol. I (1222-1456), București, 1977.
- Eubel 1913 - Konrad Eubel (ed.), *Hierarchia Catholica Medii Aevi sive Sumorum Pontificum, SRE. Cardinalium Ecclesiarum Antistitum Series Ab Anno 1198 Usque Ad Annum 1431 Producta E Documentis Tabularii Praesertim Vaticani Collecta, Digesta*, Regensburg, 1913.
- Ferenczi 2009 - Sándor Ferenczi, *A Gyulafehérvári (Erdélyi) Főgyűházmegye Történeti Papi Névára*, Budapest-Kolozsvár, 2009.
- Jakubinyi 2010 - György Jakubinyi, *Romániai Katolikus, Erdélyi Protestáns és Izraelita Vallási Archontológia*, Kolozsvár, 2010.
- Philippi 1991 - Paul Philippi, *800 de ani Ecclesia Theutonicorum Ultransilvanorum* în Thomas Nägler (ed.), *Catalogul expoziției 800 de ani de Biserică a germanilor din Transilvania*, Innsbruck, 1991, p. 13-34.
- Rezachevici 2001 - Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881*, vol. I, secolele XIV-XVI, București, 2001.
- Sárkadi 2010 - Márton Sárkadi, *S folytatva magát a régi művet. Tanulmányok a gyulafehérvári székesegyház és püspöki palota történetéről*, Budapest, Teleki László Alapítvány, 2010, p. 184-185.
- Schrauf 1892 - Károly Schrauf, *Magyarországi Tanulók. A Bécsi Egyetemen*, Budapest, 1892.
- Temesváry, 1922 - János Temesváry, *Erdély Középkori Püspökei*, Cluj-Kolozsvár, 1922.
- Teutsch 1921 - Friedrich Teutsch, *Geschichte der ev. Kirche in Siebenbürgen*, Band I. 1150-1699, Hermannstadt, 1921.
- Tonk 1979 - Sándor Tonk, *Erdélyiek Egyetemjárása a Középkorban*, Bukarest, 1979.

Episcopul Goblin, importantă personalitate ecleziastică și politică a Transilvaniei

Ub. II - Franz Zimmermann, Carl Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, II (1342-1390)*, Hermannstadt, 1897.

Cuvinte-cheie: episcop, Transilvania, Goblin, sași, dieceză, regalitate.

Keywords: bishop, Transylvania, Goblin, Saxons, diocese, kingship.

LISTA ABREVIERILOR

AAC	- Acta Archaeologica Carpathica. Cracovia.
ABR	- Arbeitsberichte zur Bodendenkmalpflege in Brandenburg. Calau.
Acta	- Acta (Siculica). Muzeul Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaAA	- Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.
ActaArch	- Acta Archaeologica. Copenhagen.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaH	- Acta Hargitensia. Hargita Megye Múzeumainak Évkönyve. Miercurea Ciuc.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj (Sibiu).
AJA	- American Journal of Archaeology. New York.
AK	- Archäologisches Korrespondenzblatt. Main.
Altertum	- Das Altertum. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berlin.
Aluta	- Aluta (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Banatului. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
AnUBI	- Analele Universității din București - Istorie. Universitatea din București. București.
AnUCIPI	- Analele Universității „C. I. Parhon”, seria Științe Sociale. Istorie. Universitatea din București. București (din 1964 Analele Universității din București - Istorie).
Aquileia Nostra	- Aquileia Nostra. Bollettino dell'Associazione Nazionale per Aquileia. Milan & Aquileia.
ARCHEA	- Archéologie du cimetière chrétien. Actes du 2 colloque ARCHEA, Orléans 29 Septembre-1 ^{er} Octobre 1994.

	Supplément à la Revue Archéologique du Centre de la France 11. Tours: FÉRACF.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia/Anuarul Muzeului Național al Unirii. Alba Iulia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
Archeologické rozhledy	- Archeologické rozhledy. Praga.
ArchHung	- Archaeologica Hungaria. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten (1859-1899).
Argo	- Argo.
ArhBas	- Arhivele Basarabiei. Chișinău (1929-1938).
ArhSom	- Arhiva Someșană. Arhiva Someșană. Revistă istorico-culturală. Năsăud (1924-1940).
Astra Salvensis	- Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
AT	- Ars Transilvaniae. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
AV	- Arheološki vestnik. Ljubljana.
AVSL	- Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
BAHC	- Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis. Hunedoara.
Banatica	- Banatica. Muzeul de Istorie al Județului Caraș-Severin. Reșița.
BA	- Biblioteca de arheologie. Muzeul Național de Istorie a României. București.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BB	- Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
BerRGK	- Berichte der Römisch-Germanischen Kommission. Roman-Germanic Commission. Frankfurt am Main.
BHAUT	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Timișoara.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIAUL	- Bulletin of the Institute of Archaeology. University of London.
Biserica și Școala	- Biserica și Școala - Foaie Bisericească-scolastică, literară și economică. Arad (1877-1948).
BM	- Bibliotheca Marmatia. Baia Mare.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.

Lista abrevierilor

BS	- Bibliotheca Septemcastrensis. Sibiu.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BUFM	- Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas.
Bună Vestire	- Bună Vestire. Organ de zidire creștină. Roma.
BV	- Bayerische Vorgeschichtsblätter. Kommission für bayerische Landesgeschichte.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. Institutul Român de Tracologie. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”. Bacău.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCDJ/CCBD	- Cultură și civilizație la Dunărea de Jos/Culture et civilisation au Bas Danube. Muzeul Dunării de Jos. Călărași.
CCRPM	- Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal. București.
Cele Trei Crișuri	- Cele Trei Crișuri. Fundația Cele Trei Crișuri. Oradea (1920-1944).
Chronica Valachica	- Chronica Valachica. Vezi Scripta Valachica.
Chronos	- Chronos. Revistă de istorie. Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași. Iași.
Civilisations	- Civilisations. Revue international d'anthropologie et de sciences humaines. Institut de Sociologie de l'Université libre de Bruxelles. Bruxelles.
CLL	- Cercetări de limbă și literatură. Oradea.
CN	- Cercetări numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapest.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
CSSZMÉ	- Csíki Székely Múzeum Évkönyve. Muzeul Secuiesc al Ciucului. Miercurea Ciuc.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cultura poporului Dacia	- Cultura poporului. Cluj, București (1921-1930).
	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DavarLogos	- Davar Logos. Revista biblico-teologică de la Facultad de Teología de la Universidad Adventista del Plata.
DocMis	- Documenta Missionaria. Documenta Missionaria Hungariam et regionem sub ditone turcica existentem spectantia. Szegedi Hittudományi Főiskola. Szeged.

DolgCluj	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
EcHR	- The Economic History Review. Economic History Society (UK).
EHR	- The English Historical Review. University of Oxford. Oxford (UK).
EJA	- European Journal of Archaeology.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei. Cluj-Napoca.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.
Familia Română	- Familia Română. Baia Mare.
FI	- File de istorie. Muzeul de Istorie Bistrița. Bistrița.
Flacăra sacră	- Flacăra sacră. Organ pentru propagarea creațiunii umane în România. București (1934-1942).
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Germania	- Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main.
Glasul monahilor	- Glasul monahilor. București (1924-1946).
Hermannstädter Zeitung	- Hermannstädter Zeitung. Sibiu.
Hesperia	- Hesperia. American School of Classical Studies at Athens. Cambridge.
HistTeacher	- The History Teacher. Society for History Education; University of Notre Dame. History Teachers' Association. USA.
HJ	- The Historical Journal. Cambridge University. Cambridge (UK).
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IPSR	- International Political Science Review. Columbia University, USA & Australian National University.
IS	- International Security. Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard University. Cambridge (Massachusetts).
InvArchRoumanie	- Inventaria Archaeologica Roumanie. București.
InvArchRumänien	- Inventaria Archeologica Rumänien. București.
IPH	- Inventarta Praehistorica Hungariae. Budapest.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
JAA	- Journal of Anthropological Archaeology.
Jahresbericht	- Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Universität Frankfurt am Main. Frankfurt am Main.
JAMÉ	- A Nyiregyházai Jóna András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAR	- Journal of Archaeological Research. New York.
JAS	- Journal of Archaeological Science. Academic Press. United States.
J. Biogeogr.	- Journal of Biogeography. London.

Lista abrevierilor

- JCH** - Journal of Contemporary History. Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
- JFA** - Journal of Field Archaeology. Boston University.
- JMH** - The Journal of Modern History. University of Chicago. Chicago.
- JOML** - Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines für Landeskunde. Linz.
- JPS** - The Journal of Peasant Studies. Critical Perspectives on Rural Politics and Development.
- JRGZM** - Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
- JRS** - The Journal of Roman Studies. London.
- JSRI** - Journal of the Study of Religious & Ideologies. Societatea Academică de Cercetare a Religiiilor și Ideologiilor. Cluj-Napoca.
- JWP** - Journal of World Prehistory. New York.
- KVSL** - Korrespondenzblatt des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Hermannstadt [Sibiu].
- Laborativ Arkeologi** - Laborativ Arkeologi. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet. Stockholm.
- Latomus** - Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
- Litua** - Litua. Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj. Târgu-Jiu.
- LȘ** - Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.
- Magyar városok** - Magyar városok és vármegyék monográfiája. Budapest.
- MAGW** - Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
- Man** - Man. Man. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
- Marmatia** - Marmatia. Muzeul Județean Maramureș. Baia Mare.
- MCA** - Materiale și cercetări arheologice. București.
- Mecklenburgische** - Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde.
- MemAntiq** - Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
- MittAnthrGesWien** - Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Hrsg. von der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
- Mitteilungen** - Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums. Sibiu.
- ΜΩΜΟΣ** - ΜΩΜΟΣ. Őskoros Kutatók Összejövetelének konferenciakötete.
- MonHistBp** - “Est tu scholaris” Ünnepi tanulmányok Kubinyi András 75. születésnapjára. Monumenta Historica Budapestinensia. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
- MT** - Magyar Törvénytár, Corpus Juris Hungarici. Budapest [Ungarische Gesetze].
- MTCN** - Magyarország tisztii czim- és névtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- NAFD** - Neue Ausgrabungen und Forschungen in Niedersachsen.
- Nature** - Nature. London.

- OH VI** - Opuscula Hungarica VI. Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest.
- OJA** - Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc. United Kingdom.
- Ősrégészeti levelek** - Ősrégészeti levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
- PA** - Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
- PamArch** - Památky archeologické. Praga.
- PAS** - Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
- PBF** - Prähistorische Bronzefunde. München.
- Peuce** - Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
- Potaissa** - Potaissa. Studii și comunicări. Turda.
- PPS** - Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-London.
- Programm Mühlbach** - Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
- PZ** - Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
- QR** - Quaternary Research. University of Washington.
- QSR** - Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal.
- RA** - Revista Arhivelor. București.
- Rațiunea** - Rațiunea. Organ al „Asociației științifice de educație pozitivă” București. București (1911-1914).
- RB** - Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
- RC** - Revista Catolică. București (1912-1916).
- Realitatea ilustrată** - Realitatea ilustrată. Cluj, București (1927-1946).
- REN** - Revue des études napoléoniennes. Paris, France: Libraries Felix Alcan (1912-1924).
- Renașterea** - Renașterea. Organul oficial al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Geoagiului și Clujului. Cluj.
- Revista din Iași** - Revista din Iași. Iași.
- Revista istorică** - Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe. București (1915-1943).
- RHSEE** - Revue historique du sud-est européen. Institut d’Histoire Universelle „N. Iorga”. București (1925-1941).
- RHMC** - Revue d’histoire moderne et contemporaine. Berlin. Paris.
- RI** - Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
- RIR** - Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională - Universitatea București. București (1931-1947).
- RM** - Revista muzeelor. București.
- RREI** - Revue Roumaine d’Etudes Internationales. București.
- RRH** - Revue roumaine d’histoire. București.
- RRHA** - Revue Roumaine d’Histoire de l’Art, série Beaux-Arts. Academia Română. București
- Sargetia** - Sargetia. Buletinul Muzeului Județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
- SAA** - Studia Antiqua et Archaeologica. Institutul de Arheologie Iași. Iași.

Lista abrevierilor

SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice din România. București.
SCIA	- Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică. București.
SCICPR	- Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România. Sibiu.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCN	- Studii și cercetări de numismatică. Institutul de Arheologie București.
Scripta Valachica	- Scripta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii. Târgoviște.
SDT	- Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. Sibiu.
Societatea de mâine	- Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. Cluj (1924-1945).
SMIM	- Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. București.
Social Forces	- Social Forces. Department of Sociology at the University of North Carolina.
SSK	- Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte, Köln. Wien.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComCaransebeș	- Studii și comunicări. Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Locală. Caransebeș.
StComSibiu	- Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare. Satu Mare.
StRI	Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică)
StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
Studia	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Series Geologia-Geografia. Cluj-Napoca.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu. Sibiu.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
SzMMÉ	- A Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. Szolnok.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie și Istorie. Muzeul Regimentului Grăniceresc din Caransebeș. Caransebeș.
Tisicum	- Tisicum. A Jasz-Nagykun-Szolnok megyei muzeumok evkonye. Szolnok.
TR	- Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane. Cluj-Napoca.
Trans.AmPhilos.Soc.	- Transactions of the American Philosophical Society. Philadelphia.

Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tribuna	- Tribuna. Arad (1911-1912).
Történelmi Szemle	- Történelmi Szemle. Magyar Tudományos Akadémia. Történettudományi intézet. Budapest.
TT	- Történelmi Tár. Magyar Történelmi Társulat. Budapest.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	- Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov. Brașov.
Ungarische Jahrbücher	- Ungarische Jahrbücher. Berlin.
Unirea poporului	- Unirea poporului. Blaj (1919-1948).
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
VAH	- Varia Archaeologica Hungarica. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete. Budapest.
Vjesnik	- Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VKT	- Várak. Kastélyok, Templomok. Történelmi és örökségturisztikai online magazin.
WorldArch	- World Archaeology. London.
WPZ	- Wiener Prähistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prähistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
Zborník SNM	- Zborník Slovenského Národného Múzea. Bratislava.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Studia Archaeologica. Muzeul Județean. Arad.